

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Кафедра екології, географії та природокористування

Пархоменко О.Г.

«ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ»

Методичні вказівки до проведення практичних та
самостійних робіт для студентів спеціальності
014 Середня освіта (Географія)

ЧЕРНІГІВ, 2025

УДК 911.3:[33+30](072)

Рекомендовано до друку кафедрою екології, географії та природокористування природничо-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(протокол №2 від 16 вересня 2025 року)

Укладач:

Пархоменко Олександр Григорович – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології, географії та природокористування Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Рецензенти:

Філоненко Ю.М. – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії, туризму та спорту Навчально-наукового інституту природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ковальська К.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри екології, географії і методики навчання, заступник завідувача кафедри з навчально-методичної роботи Університету Григорія Сковороди в Переяславі

П 18 Економічна і соціальна географія України: методичні вказівки до проведення практичних та самостійних робіт для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Географія). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка. 44 с.

До змісту методичних вказівок входять завдання практичних робіт, контрольні запитання для самоперевірки засвоєного навчального матеріалу, перелік рекомендованої літератури, питання підсумкового контролю, додатки. Вказівки призначені для студентів денної форми навчання, спеціальності 014 Середня освіта (Географія) природничо-математичного факультету.

© О.Г. Пархоменко, 2025
© НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025

ПЕРЕДМОВА

«**Економічна і соціальна географія України**» важливий освітній компонент професійної підготовки вчителів (ОК 22), спрямований на вивчення соціально-економічних процесів території України. Він формує комплексне уявлення про особливості формування території та економіко-географічного положення, дозволяє здійснити характеристику сільського господарства та основних галузей промисловості, розглянути методичні підходи до районування й регіоналізації. Ця дисципліна викладається студентам IV курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія).

Мета навчальної дисципліни полягає у всебічному економічному та суспільно-географічному аналізі потенціалу території України.

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних **компетентностей**:

ЗК 1. Володіння науковим світоглядом, знання основних теорій, концепцій вчених, які формують наукову картину світу.

ЗК 2. Знання й розуміння предметної області та розуміння сутності професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ФК 1. Здатність демонструвати знання про структуру географії, біології та основ здоров'я людини, предмет їх дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку, значення для суспільства.

ФК 2. Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, природних і суспільних територіальних комплексів світу і України.

ФК 3. Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).

ФК 7. Здатність до пошуку джерел географічної та біологічної інформації, її наукового опрацювання і використання, порівняння, аналізу і представлення на основі підходів та методів навчання географії, біології та основ здоров'я людини.

ФК 10. Здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм

організації життя людей у світі, його регіонах та країнах.

ФК 12. Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.

ФК 13. Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання:**

ПРН 1. Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, біології та основ здоров'я людини, предмет їх дослідження, місце в системі наук.

ПРН 3. Знає географічну номенклатуру та біологічну термінологію.

ПРН 5. Знає характер змін, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства.

ПРН 6. Знає найважливіші аспекти функціонування компонентів літосфери, атмосфери, гідросфери, біосфери як складових географічної оболонки.

ПРН 9. Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, біології та основ здоров'я людини, теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно- та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної біології, географії та основ здоров'я людини.

ПРН 16. Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення географічної та біологічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (в тому числі – за допомогою геоінформаційних технологій).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості економіко-географічного, геополітичного, просторово-транспортного положення України;
- закономірності розміщення територіальної організації виробництва і продуктивних сил України та її окремих регіонів;
- особливості природно-ресурсного потенціалу України та проблеми його освоєння.

вміти:

- виявляти загальні закономірності та особливості регіональної диференціації та перебігу економічних і соціальних процесів в Україні;
- аналізувати процеси територіальної диференціації господарства;
- укладати економіко-географічні характеристики окремих областей, економічних районів; регіонів країни.

ЗМІСТ

Практична робота 1. ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ТА ДЕМОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....	6
Практична робота 2. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО.....	10
Практична робота 3. ДОБУВНА ПРОМИСЛОВІСТЬ.....	13
Практична робота 4. ЕНЕРГЕТИЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ.....	16
Практична робота 5. МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМПЛЕКС.....	18
Практична робота 6. МАШИНОБУДІВНИЙ КОМПЛЕКС.....	20
Практична робота 7. ХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ.....	23
Практична робота 8. ЛІСОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС	25
Практична робота 9. ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЛЕКСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ НАРОДНОГО СПОЖИВАННЯ.....	26
Практична робота 10. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ....	29
Практична робота 11. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ.....	33
Практична робота 12. СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ.....	37
Система оцінювання результатів навчання.....	38
Рекомендована література.....	39
Питання підсумкового контролю.....	40
Додатки.....	44

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1
**ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ
ПОЛОЖЕННЯ. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ТА ДЕМОГРАФІЧНІ
ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ**

Хід роботи

Крайні точки:

на півночі – с. Грем'яч (урочище Петрівське, Чернігівська область)

на півдні – смт Форос (мис Сарич, АР Крим)

на заході – с. Соломоново (Ужгородський район; Закарпатська область)

на сході – с. Рання Зоря (Міловський район, Луганська область).

Протяжність із заходу на схід – 1316 км; з півночі на південь – 893 км.

7 країн сусідів на суходолі: росія (2063 км); Білорусь (975 км); Польща (542,5 км); Словаччина (98 км); Угорщина (135 км); Румунія (608 км); Молдова (1194 км).

Морські кордони: з Туреччиною, Грузією, Болгарією, Румунією.

ЕГП охоплює 4 складові:

– Політико-географічне положення – розміщення щодо сусідніх країн, військово-політичних блоків, осередків напруги та регіональних війн;

– Транспортно-географічне положення – розміщення щодо міжнародних транспортних шляхів сполучення;

– Положення щодо країн-сусідів – визначення перспектив економічного співробітництва з країнами-сусідами, положення щодо мінерально-сировинних баз світу;

– Еколого-географічне положення – розгляд екологічної ситуації в регіоні.

Завдання 1.

Підготуйте повідомлення про таких відомих вчених-економгеографів:

- 1) П. Чубинського; 2) С. Рудницького;
3) В. Кубійовича; 4) О. Діброви; 5) М. Паламарчука; 6) М. Пістуна;
7) Ф. Заставного; 8) О. Шаблія; 9) О. Топчієва; 10) М. Барановського;
11) О. Бейдика; 12) А. Золовського; 13) С. Іщука; 14) С. Кузика;
15) К. Мезенцева; 16) Н. Мезенцевої; 17) Я. Олійника; 18) Б. Яценка;
19) К. Воблого; 20) С. Запотоцького; 21) А. Мельничука.

Завдання 2.

На контурну карту України нанесіть:

- Державний кордон;
- Крайні точки (вказіть їх координати);
- Покажіть протяжність території із заходу на схід та з півночі на південь;
- Держави-сусіди (підпишіть протяжність кордону з ними);
- Адміністративно-територіальні одиниці;
- Географічний центр України та Європи.

Завдання 3.

На контурну карту нанести зазначені орографічні складові території України із вказуванням висот точок:

- Поліська низовина (в т.ч. Словечансько-Овруцький кряж, 315 м);
- Придніпровська низовина (в т.ч. Полтавська рівнина);
- Причорноморська низовина;
- Закарпатська низовина;
- Придніпровська височина (в т.ч. Канівські гори);
- Волинська височина (Мізоцький кряж, 342 м);
- Подільська височина (Кременецькі гори, Гологори, Розточчя, Опілля, Товтри, г. Камула, 471 м);
- Передкарпатська височина;
- Хотинська височина (г. Берда, 515 м);
- Донецька височина (г. Могила-Мечетна, 367 м);
- Приазовська височина (г. Могила-Бельмак, 324 м);
- **Українські Карпати:** Зовнішні Карпати (Бескиди, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати), Вододільно-Верховинські Карпати, Полонинсько-Чорногірський хребет, рухівські та Чевчинські гори. Вершини: Говерла (2061 м), Петрос (2020 м), Ребра (2007 м), Гутин-Томнатик (2017 м), Бребенескул (2035 м), Піп Іван (2022 м).
- **Кримські гори:** Головне Пасмо, Внутрішнє Пасмо, Зовнішнє Пасмо. Вершини: Роман-Кош (1545 м), Еклізі-Бурун (1527 м), Ай-Петрі (1234 м).

Завдання 4.

Використовуючи дані таблиці 1 нанести на контурну карту України моря, основні річки, озера, лимани та водосховища. Проаналізувати у зошиті територіальні відмінності водних ресурсів різних регіонів України.

Таблиця 1

Водні ресурси України

Моря	
Чорне	Азовське
Лимани	
Дніпровсько-Бузький, Дніпровський, Молочний, Тилігульський, Хаджибейський, Куяльницький.	
Озера	
Світязь, Пісочне, Нобель, Луки, Кагул, Ялпуг, Кугурлай, Сасик (Кундук), Шагани, Алібей, Донузлав, Узунларське, Катлабук, Бребенескул, Несамовите, Марічейка, Брескул, Синевир.	
Водоймища	
Київське, Канівське, Кременчуцьке, Дніпровське, Каховське, Дністровське, Сімферопольське	
Річки	
Дніпро: Десна, Снов, Сейм, Трубіж, Сула, Псел, Ворскла, Прип'ять, Горинь, Інгул, Інгулець; Дунай: Прут, Черемош, Сірет, Ялпуг, Тиса, Уж, Латориця, Теремля,	

Тересва;

Дністер: Гнила Липа, Золота Липа, Збруч, Смотрич, Бистриця, Тисмениця, Стрий, Лімниця;

Південний Буг: Бужок, Вовк, Рів, Соб, Синиця, Синюха;

Сіверський Дінець: Оскол, Жеребець, Айдар.

Завдання 5.

Визначте позитивні й негативні риси економіко-географічного положення України. Результати занесіть до таблиці 2. Обґрунтуйте, наскільки ефективно Україна використовує переваги свого географічного положення. Зробіть письмово висновок.

Таблиця 2

Позитивні та негативні риси видів географічного положення

<i>Географічне положення</i>	<i>Позитивні риси</i>	<i>Негативні риси</i>
Економіко-географічне положення (ЕГП)		
Політико-географічне положення (ПГП)		
Транспортно-географічне положення (ТГП)		

Завдання 6.

За допомогою атласу України нанесіть на контурну карту межі історико-географічних земель України і заповніть таблицю 3.

Таблиця 3

Характеристики історико-географічних областей України

<i>Історико-географічна область</i>	<i>Сучасна адміністративна область</i>	<i>Особливості</i>
Київщина (Наддніпрянщина)		
Волинь		
Галичина		
Поділля		
Закарпаття		
Буковина		
Сіверщина		
Покуття		
Слобожанщина		
Бессарабія		
Донщина		
Таврія		

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Складіть картосхему, де різним кольором покажіть території, які були приєднані до України, або ж вилучені з неї протягом ХХ ст., вкажіть роки утворення областей України.

Завдання 2. Використовуючи різні наукові підходи до класифікації природних ресурсів складіть схему «Класифікація природних ресурсів».

Завдання 3. Напишіть реферат на тему «Природно-ресурсний потенціал області (за вибором)». (вимоги до оформлення у Додатку 1).

Питання для контролю знань:

1. Об'єкт та предмет вивчення ЕСГУ.
2. Поняття державної території та державних кордонів.
3. Суть та походження назви "Україна". Українська державна символіка.
4. Делімітація та демаркація державних кордонів України. Сучасні проблемні аспекти.
5. Столиці різних державних утворень під час формування території України.
6. Етнічні українські землі за межами України.
7. Оцінка економіко-географічного положення України.
8. Позитивні та негативні риси ЕГП України.
9. Як співвідносяться за площею низовини, височини і гори України?
10. Назвіть найвищі точки Українських Карпат і Кримських гір.
11. Які чинники зумовили утворення різноманітних форм рельєфу України?
12. Чим зумовлена різноманітність родовищ корисних копалин в Україні?
13. Поясніть закономірності поширення родовищ нафти і природного газу.
14. Якою мірою забезпечена Україна власними мінерально-сировинними ресурсами?
15. Охарактеризуйте загальні особливості клімату України.
16. Назвіть типи повітряних мас, що надходять на територію України.
17. Охарактеризуйте гідрологічні особливості території України.
18. Які існують джерела визначення чисельності населення?
19. Що називають ДЕМОРАФІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ?
20. Назвіть чинники, які впливають на формування чисельності населення України.
21. Чи існує загроза перенаселення в Україні? Відповідь обґрунтуйте.
22. Як поділять населені пункти в Україні?
23. Назвіть міста-мільйонери України.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Накреслити схему галузевої структури агропромислового комплексу (АПК) України.

Завдання 2.

Проаналізуйте структуру сільськогосподарських угідь та посівних площ. Визначте частку посівних площ, зайнятих під основними зерновими, технічними, овочево-баштанними культурами та картоплею за 2000, 2010, 2019 рр. (таблиця 1), зазначивши у таблиці площу сільськогосподарських культур за 2024 (2025) рік. Вкажіть, як змінилася структура посівних площ за цей час? Чим це обумовлено? За кожним типом культури позначте частку схематично у вигляді діаграми (за роками).

Таблиця 1

Посівні площі окремих сільськогосподарських культур

	2000		2010		2019		2024 (2025)	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Вся посівна площа	27173	100	26952	100	27637,7	100		100
Зернові культури	13646		15090		14847,7			
Озима пшениця	5316		6137		6420,8			
Жито	668		286		149,4			
Кукурудза	1364		2709		4580,8			
Гречка	574		225		108,4			
Технічні культури	4178		7296		9203			
Цукровий буряк	856		501		279,1			
Соняшник	2943		4572		6058,2			
Ріпак	214		907		974			
Льон-довгунець	23		1		1,3			
Соя	65		1076		1709,4			
Овочево-баштанні культури	2277		1967		1819,5			
Картопля	1629		1408		1318,8			

Завдання 3.

Заповніть таблицю 2, проаналізуйте дані у ній. Побудуйте графіки динаміки вирощування окремих сільськогосподарських культур в Україні за 2010-2024 рр. Чим можна пояснити: а) значну строкатість валових зборів зернових культур; б) поступове зростання

виробництва соняшнику; в) практично стабільні валові збори картоплі упродовж 2010-2024 рр.?

Таблиця 2

Валовий збір окремих сільськогосподарських культур

	2010	2012	2014	2016	2018	2021	2022	2023	2024
Зерно, млн. тон	39,3	46,2	63,9	32,0	31,4				
Соняшник, млн. тон	6,8	8,4	10,1	13,6	14,2				
Картопля, млн. тон	18,7	23,3	20,4	20,9	20,1				

Завдання 4.

Визначте регіони з найбільшою концентрацією основних видів сільськогосподарських культур України і заповніть таблицю 3.

Таблиця 3

Регіони з найбільшою концентрацією основних видів сільськогосподарських культур

Сільськогосподарські культури	Регіони
Озима пшениця	
Жито	
Ячмінь	
Просо	
Кукурудза	
Рис	
Цукровий буряк	
Соняшник	
Льон-довгунець	
Картопля	
Виноград	
Тютюн	

Завдання 5.

Визначте напрямки спеціалізації та фактори розміщення агропромислових зон (районів) по території України. Нанесіть їх на контурну карту України. Заповніть таблицю 4. Зробіть висновок.

Таблиця 4

Напрямки спеціалізації та фактори розміщення агропромислових зон (районів)

Агропромислова зона	Галузі спеціалізації	Фактори розміщення

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Накреслити схему міжгалузевих зв'язків АПК (над стрілками вказати види продукції, якою забезпечує АПК інші галузі господарства та продукції, яку отримує АПК від інших галузей господарства).

Завдання 2. Накреслити схему галузевої структури рослинництва України.

Завдання 3. Накреслити схему галузевої структури тваринництва України.

Завдання 4. На контурній карті позначте сільськогосподарські зони та райони України.

Завдання 5. Підготувати реферативне повідомлення на тему:

- Тенденції розвитку приватних сільськогосподарських господарств.
- Основні шляхи розвитку тваринництва третього тисячоліття.
- Урядові програми розвитку сільського господарства України.

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте історичні аспекти розвитку сільського господарства України у 19-20 ст.

2. Які традиційні галузі сільського господарства притаманні для України?

3. Охарактеризуйте природні чинники розвитку АПК України. Як вони впливають на спеціалізацію сільського господарства?

4. Яке значення мають агрокліматичні умови для розвитку сільського господарства України?

5. Які зміни в АПК України сталися за останні роки? Якими чинниками вони зумовлені?

6. Розкрийте загальні особливості та проблеми рослинництва.

7. Яка структура земельних угідь в Україні?

8. Що таке сівозміна?

9. Здійсніть характеристику зернового господарства України. Які культури є домінуючими у структурі виробництва зерна?

10. Які технічні культури набули найбільшого поширення в Україні?

11. Розкрийте особливості вирощування в Україні картоплі, овочево-баштанних культур, садів та виноградників.

12. Які з галузей тваринництва набули в Україні найбільшого розвитку? Дайте їх стислу характеристику.

13. Схарактеризуйте розвиток скотарства та свинарства в Україні. Назвіть причини, які зумовили значне скорочення поголів'я худоби.

14. Які сільськогосподарські зони сформувалися в Україні? Назвіть галузі їх спеціалізації. Чим вони зумовлені? У якій природній зоні ці зміни є найбільш вираженими?

15. Які чинники гальмують розвиток сільського господарства України?

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3
ДОБУВНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Заповніть таблицю 1. Проаналізуйте дані таблиці. Обчисліть, у скільки разів скоротився видобуток вугілля в Україні упродовж 1960–2025 рр.? Поясніть причини цього явища.

Таблиця 1

Динаміка видобутку вугілля в Україні

Роки	Обсяги видобутку, млн. тон	Роки	Обсяги видобутку, млн. тон	Роки	Обсяги видобутку, млн. тон
1960	172,1	2005	60,4	2019	32,8
1980	197,1	2010	55,0	2020	29,1
1990	164,8	2013	64,4	2021	29,4
2000	81,0	2014	45,9	2022	
2001	61,7	2015	30,2	2023	
2002	59,4	2016	29,5	2024	
2003	60,3	2017	33,0	2025	
2004	64,6	2018	33,3		

Завдання 2.

Заповніть таблицю 2 “Характеристика паливної промисловості України”. Нанесіть на контурну карту України найбільші родовища мінеральних корисних копалин (дані з таблиці 3). Доведіть, що розміщення мінерально-сировинних ресурсів має значний вплив на розвиток та територіальну організацію певних галузей господарства

Таблиця 2

Характеристика паливної промисловості України

Галузь паливної промисловості	Сировинна база галузі	Центри виробництва галузі	Територіальне розміщення центрів
Кам'яновугільна промисловість			
Буровугільна промисловість			
Нафтова промисловість			
Газова промисловість			
Сланцева промисловість			
Уранова промисловість			
Торф'яна промисловість			

**Родовища основних видів мінерально-сировинних ресурсів
України**

<i>Вид ресурсу</i>	<i>Назва родовища (басейну)</i>	<i>Місце знаходження (адміністративна область)</i>
ПАЛИВНІ РЕСУРСИ		
Кам'яне вугілля	<i>Донецький басейн</i>	Донецька, Луганська, Дніпропетровська
	<i>Львівсько-Волинський басейн</i>	Львівська, Волинська
Буре вугілля	<i>Дніпровський басейн</i> Родовища:	Житомирська, Черкаська, Кіровоградська, Дніпропетровська
	Миронівське	Кіровоградська
	Андрусівське	Житомирська
	Павлівське	Дніпропетровська
	Морозівське	Кіровоградська
Нафта і газ	<i>Карпатська нафтогазоносна провінція</i> Родовища:	Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська
	Долинське (нафта)	Івано-Франківська
	Бориславське (нафта)	Львівська
	Косівське (газ)	Івано-Франківська
	Солотвинське (газ)	Закарпатська
	Битків-Бабчинське (нафта і газ)	Івано-Франківська
	Надвірнянське (нафта і газ)	Івано-Франківська
	<i>Донецько-Дніпровська нафтогазоносна провінція</i> Родовища:	Чернігівська, Сумська, Полтавська, Харківська, Дніпропетровська
	Нинівське (нафта)	Сумська
	Коліївське (нафта)	Харківська
	Решетняківське (нафта)	Полтавська
	Шебелинське (газ)	Харківська
	Західнохрестищенське (газ)	Полтавська
	Єфремівське (газ)	Харківська
	Анастасіївське	Сумська
	Леяківське	Чернігівська
	Качанівське	Сумська
	<i>Причорноморська нафтогазоносна провінція</i> Родовища:	Одеська, Миколаївська, Херсонська, АР Крим, шельф Чорного і Азовського морів
	Східно-Саратське (нафта)	Одеська
	Джанкойське (газ)	АР Крим
Глібівське (газ)	АР Крим	

	Штормове (газ)	Шельф Чорного моря
Торф	Поліське	Волинська
	Замглайське	Чернігівська
	Велике Болото	Волинська
Горючі сланці	Бовтиське	Кіровоградська
РУДНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ		
Залізна руда	<i>Криворізький басейн</i>	Дніпропетровська, Кіровоградська
	<i>Кременчуцький басейн</i>	Полтавська
	<i>Білозірський басейн</i>	Запорізька
	<i>Керченський басейн</i>	АР Крим
Марганцева руда	<i>Нікопольський басейн</i>	Дніпропетровська, Запорізька
	Великотокмацьке родовище	Запорізька

Завдання 3.

Висвітліть (письмово) наступні аспекти:

- Структура добувної промисловості, її місце в економіці України.
- Специфіка розвитку вугільної промисловості у пострадянський період. Які проблеми є найбільш гострими для її розвитку останнім часом? Які заходи вживаються державою для вирішення проблем вугільної промисловості?
- Характеристика залізорудної промисловості України. Поясніть неоднорідність динаміки видобутку залізної та марганцевої руд в Україні.
- Схарактеризуйте особливості видобутку вапняків, крейди, формувальних пісків і глини в Україні. У яких сегментах переробної промисловості використовується ця сировина?
- На які види гірничо-хімічної сировини багаті надра України? Розкрийте особливості видобутку в Україні кухонної та калійної солей, сірки та інших видів гірничо-хімічної сировини.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Побудуйте схему галузевої структури промисловості України.

Завдання 2. Підготуйте реферативне повідомлення на тему:

- Перспективи розвитку сланцевої промисловості в Україні.
- Особливості експлуатації родовищ на шельфі Чорного моря.

Питання для контролю знань:

1. Дайте визначення поняття «паливно-енергетичний баланс».
2. Назвіть основні родовища паливних корисних копалин.
3. Розкрийте структуру добувної промисловості, охарактеризуйте її місце в економіці України.
4. У чому полягає суть газової проблеми України? Які можливі шляхи її вирішення.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4
ЕНЕРГЕТИЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Складіть структурно-логічну схему “Галузева структура паливно-енергетичного комплексу України”. Поясніть важливість кожного з компонентів схеми.

Завдання 2.

Заповніть таблицю 1. Проаналізуйте динаміку виробництва електроенергії. Побудуйте графік динаміки загального виробництва електроенергії упродовж 1960-2025 рр.? Як змінилося загальне виробництво електроенергії? Які причини цього процесу? Висновок занотуйте у робочий зошит.

Таблиця 1

Динаміка виробництва електроенергії в Україні

<i>Роки</i>	<i>Виробництво електроенергії кВт/год</i>	<i>Роки</i>	<i>Обсяги видобутку, млн. тон</i>
1960	53,9	2018	157,1
1980	236,0	2019	
1990	298,5	2020	
2000	171,4	2021	
2003	179,5	2022	
2005	186,0	2023	
2007	196,0	2024	
2010	189,0	2025	
2014	182,8		
2016	164,6		

Завдання 3.

Проаналізуйте карту “Електроенергетика” Комплексного атласу України (стор. 64). Здійсніть аналіз виробництва та споживання електроенергії, зазначте адміністративно-територіальні одиниці України найбільш та найменш забезпечені електроенергією, вкажіть, які з електростанцій є найбільш потужні в Україні.

Завдання 4.

Розподіліть найпотужніші електростанції України, список яких наведений нижче, за регіонами України. Чому найбільша кількість теплових електростанцій зосереджена на Донбасі, а атомних – у центрі та на заході держави? Поясніть чинники їх розміщення. Позначте зазначені електростанції на контурній карті України.

Теплові електростанції: Бурштинська, Вуглегірська, Добротвірська, Запорізька, Зміївська, Зуївська, Криворізька, Курахівська, Ладизинська, Луганська, Миронівська, Придніпровська, Слов'янська, Старобешівська, Трипільська.

Атомні електростанції: Чорнобильська, Рівненська, Південноукраїнська, Хмельницька, Запорізька.

Гідроелектростанції: Київська, Канівська, Кременчуцька, Дніпрогес, Дніпродзержинська, Дністровська.

Вітрові електростанції: Ботіївська, Очаківська, Новоросійська, Берегова, Сиваська, Старий Самбір 1.

Завдання 5.

Підготуйте у вигляді доповіді інформацію з теми “Енергетична безпека України: шляхи та напрямки реалізації” (тема на вибір студента).

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Користуючись картами атласу, заповніть таблицю 2 «Електроенергетика України».

Таблиця 2

Електроенергетика України

<i>Галузь електроенергетики</i>	<i>Назва електростанції</i>	<i>Потужність електростанції</i>	<i>Місце розташування</i>
Атомна енергетика			
Теплова енергетика			
Гідроенергетика			
Нетрадиційна енергетика			

Завдання 2. За даними статистичних щорічників проаналізуйте структуру виробництва продукції промисловості за видами економічної діяльності. Як змінилась частка виробництв, що входять до складу ПЕК? Висновки запишіть у робочі зошити.

Завдання 3. Розробіть індивідуальний проект по зниженню енергозалежності та енергозбереженню в одній із галузей господарства держави.

Питання для контролю знань:

1. Чому електроенергетика відіграє важливу роль у розвитку економіки країни?

2. Які типи електростанцій є в Україні? Чим визначаються особливості їхнього розміщення територією країни?

3. Схарактеризуйте розвиток теплової енергетики України та розміщення її головних електростанцій.

4. Здійсніть характеристику розвитку атомної енергетики України. Чому в останні роки вона посідає провідне місце у виробництві електроенергії в країні?

5. Схарактеризуйте розвиток відновлювальної енергетики в Україні. Чому вона активно розвивається в останні роки?

6. Розкрийте сучасні проблеми розвитку електроенергетики України. Чим вони зумовлені?

Практична робота №5
МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Складіть структурно-логічну схему “Галузева структура металургійного комплексу України”.

Завдання 2.

Заповніть таблицю 1. За даними таблиці побудуйте графіки динаміки виробництва продукції чорної металургії України (чавун, сталь, прокат) за 1990-2025 рр. Поясніть динаміку змін у виробництві продукції чорної металургії України. Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 1

**Динаміка виробництва продукції чорної металургії України,
млн. тон**

Роки	Чавун	Сталь	Прокат
1990	44,9	52,6	45,5
1995	18,0	22,3	16,5
2000	25,7	31,8	22,5
2005	30,7	27,9	22,7
2010	27,4	17,5	17,6
2013	29,1	15,1	17,9
2015	21,9	11,2	12,1
2018	18,9	9,6	10,8
2019			
2020			
2021			
2022			
2023			
2024			
2025			

Завдання 3.

Проаналізуйте карту “Чорна та кольорова металургія” Комплексного атласу України (стор. 66). Здійсніть аналіз мінерально-сировинної бази, зазначте адміністративно-територіальні одиниці України найбільш та найменш забезпечені виробництвом продукції чорної та кольорової металургії, позначте на контурній карті основні центри чорної та кольорової металургії. Поясніть принципи розміщення підприємство чорної та кольорової металургії. На цю ж контурну карту нанесіть металургійні райони України (Придніпровський, Донецький, Приазовський), покажіть сировинні зв'язки між ними.

Центри видобутку руд чорних металів: Криворізький басейн (Інгулецьке, Першотравневе, Петровське, Новокриворізьке). Керченський басейн (Баксинське, Комиш-Бурунське). Кременчуцький район (Лавриківське, Галещинське або Кременчуцьке).

Центри видобутку руд кольорових металів: Титанових руд (Іршанське, Малишівське, Стремгородське). Алюмінієвих руд (Смілянське, Високопільське, Жовтневе). Ртуті (Микитівське). Нікелевих руд (Липовеньківське, Капітанівське). Свинцево-цинкових руд (Біляївське). Золота (Мужіївське, Сауляцьке, Березівське, Майське, Клишівське, Юр'ївське, Сергіївське). Уранових руд (Мічуринське, Ватулинське, Новокостянтинівське).

Центри виплавки чорних металів: Кривий Ріг, Дніпропетровськ, Макіївка, Маріуполь, Запоріжжя, Єнакієво, Алчевськ, Дніпродзержинськ, Донецьк, Луганськ.

Виробництво труб: Нікополь, Харцизьк, Новомосковськ, Дніпропетровськ, Макіївка, Луганськ.

Центри кольорової металургії: Алюмінієва промисловість (Миколаїв, Запоріжжя, Свердловськ, Бровари). Цинкова промисловість (Костянтинівка). Ртутна промисловість (Горлівка). Титанова промисловість (Запоріжжя, Іршанськ, Красноперекіпськ). Магнієва промисловість (Запоріжжя, Калуш). Нікелева промисловість (Побузьке).

Завдання 4.

Якими факторами визначається розміщення металургійних підприємств у таких центрах? Складіть перелік найбільших підприємств чорної та кольорової металургії України.

<i>Центри</i>	<i>Чинник розміщення</i>
Кривий Ріг	
Запоріжжя	
Дніпро	

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. На основі наукових літературних джерел складіть структурно-логічну схему «Склад, міжгалузеві та внутрігалузеві зв'язки чорної металургії».

Завдання 2. У робочих зошитах складіть порівняльну таблицю основних показників економічної діяльності районів чорної металургії.

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте історичні аспекти розвитку металургійного виробництва в Україні. Які чинники зумовили високу концентрацію його підприємств на території України ще у кінці XIX ст.?

2. Схарактеризуйте особливості розвитку, динаміку та розміщення підприємств із виробництва чавуну, сталі та прокату.

3. Здійсніть характеристику виробництва феросплавів і труб. Назвіть головні центри і найбільші підприємства з виробництва феросплавів і труб.

4. Які райони чорної металургії сформувалися в Україні? Дайте їх стислу характеристику.

Практична робота №6
МАШИНОБУДІВНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Спираючись на дані таблиці 1, проведіть групування регіонів України за часткою машинобудування у структурі їх промислового виробництва. Ранжовані 5 груп областей позначте на контурній карті кольорами. Чим пояснюється висока частка машинобудування у структурі промислового виробництва Волинської, Закарпатської, Запорізької та Одеської областей?

Таблиця 1

Групи регіонів за часткою машинобудування у структурі їх промислового виробництва, %

<i>До 8</i>	<i>8,1-13</i>	<i>13,1-18</i>	<i>18,1-23</i>	<i>Понад 23</i>
Назва області	Назва області	Назва області	Назва області	Назва області

Таблиця 2.

Питома вага машинобудування у структурі промислового виробництва регіонів України (%)

<i>Регіони України</i>	<i>Частка машинобудування, %</i>	<i>Регіони України</i>	<i>Частка машинобудування, %</i>
Україна	14,4	Одеська	33,3
АР Крим	11,4	Полтавська	19,8
Вінницька	7,3	Рівненська	5,9
Волинська	52,7	Дніпропетровська	7,1
Донецька	10,6	Сумська	26,9
Житомирська	6,3	Тернопільська	7,9
Закарпатська	55,1	Харківська	19,5
Запорізька	27,6	Херсонська	23,3
Івано-Франківська	3,3	Хмельницька	11,0
Київська	9,2	Черкаська	17,5
Кіровоградська	21,6	Чернівецька	9,7
Луганська	6,2	Чернігівська	7,8
Львівська	13,5	м. Київ	16,2
Миколаївська	15,0		

Завдання 2.

Використовуючи матеріали навчальних посібників, здійсніть порівняльну характеристику машинобудівних районів України та заповніть таблицю 3. Позначте райони на контурній карті України.

**Порівняльна характеристика машинобудівних районів
України**

<i>Машинобудівні райони</i>	<i>Чинники, що обумовили спеціалізацію господарства</i>	<i>Галузі спеціалізації, головні центри</i>
Харківський		
Придніпровський		
Донецький		
Центральний		
Західний		
Подільський		
Південний		

Склад машинобудівних районів: *Харківський* (Сумська, Полтавська, Харківська області), *Придніпровський* (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області), *Донецький* (Донецька, Луганська області), *Центральний* (Київська, Чернігівська, Житомирська, Черкаська області), *Західний* (Львівська, Волинська, Рівненська, Івано-Франківська, Закарпатська та Чернівецька області), *Подільський* (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області), *Південний* (АР Крим, Одеська, Миколаївська, Херсонська області).

Завдання 3.

Проаналізуйте вплив факторів розміщення машинобудівних підприємств та заповніть таблицю 4 щодо визначальних, суттєвих та слабких впливів на принципи розміщення підприємств.

Таблиця 4

Фактори розміщення машинобудівних підприємств

<i>Види металургійного виробництва</i>	<i>Фактори розміщення</i>				
	<i>Сировинний</i>	<i>Енергетичний</i>	<i>Трудовий</i>	<i>Споживчий</i>	<i>Наукоємний</i>

Завдання 4.

На контурній карті України позначте центри транспортного, сільськогосподарського та електротехнічного машинобудування. Окремими позначеннями покажіть центри виробництва рухомого складу залізничного транспорту, суднобудування, автомобілебудування, авіакосмічної техніки.

Центри сільськогосподарського машинобудування: Харків, Кропивницький, Дніпро, Тернопіль, Херсон, Одеса, Біла Церква, Умань, Київ.

Центри електротехнічного машинобудування: Харків, Київ, Дніпро, Запоріжжя, Львів, Одеса, Суми.

Центри транспортного машинобудування:

- Автомобілебудування: легкові автомобілі: Запоріжжя, Луцьк, Кременчук, Черкаси, Чернігів, вантажні автомобілі (Кременчук, Черкаси, Луцьк), автобуси (Львів, Черкаси, Чернігів, Луцьк),

тролейбуси (Київ, Дніпро, Львів), мотоцикли, мопеди (Львів, Київ), велосипеди (Харків).

- *Суднобудування*: Миколаїв, Херсон, Київ.

- *Виробництво рухомого складу залізничного транспорту: тепловози та електровози* (Харків, Дніпро), вантажні вагони та цистерни (Дніпродзержинськ, Кременчук).

- *Літакобудування*: Київ, Харків, Запоріжжя.

- *Ракетно-космічна техніка*: Дніпро, Харків, Запоріжжя.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Встановіть місце машинобудівного комплексу в структурі промисловості та економіки України (табл. 6 та Статистичні щорічники України 2010-2013 рр.). Поясніть як змінювалась його частка.

Завдання 2. За картами «Комплексного атласу України» (ст. 68) та атласу «Україна. Промисловість та інноваційна діяльність» (ст. 48) та статистичними даними встановіть динаміку галузевої структури машинобудівного комплексу. Які галузі є провідними і чому? Які структурні зрушення відбулися в останні 3-5 років. Висновки запишіть в робочі зошити.

Завдання 3. Підготуйте письмові короткі доповіді та відеопрезентації на наступні теми: АНТК ім. Антонова, ракетобудування України, суднобудування України, Кременчуцький автомобільний завод, корпорація «Богдан», автомобілебудування України, Харківський «Турбоатом», «Мотор Січ», військово-промисловий комплекс України, Кіровоградський завод сільськогосподарського машинобудування «Червона Зірка», сільськогосподарське машинобудування України, транспортне машинобудування України, виробництво тролейбусів.

Питання для контролю знань:

1. Схарактеризуйте історичні аспекти становлення машинобудування та його сучасну роль в економіці України.

2. Розкрийте особливості розвитку автомобілебудування в Україні. Назвіть головні центри виробництва легкових, вантажних автомобілів та автобусів. Чому в нинішніх умовах це виробництво знаходиться в стагнації?

3. Схарактеризуйте розвиток літакобудування та ракетно-космічного машинобудування. Які проблеми гальмують розвиток цих найсучасніших виробництв?

4. Розкрийте особливості розвитку та розміщення сільськогосподарського машинобудування України. Назвіть головні центри виробництва тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин в Україні.

5. Якими чинниками визначається розміщення підприємств важкого та підйимально-транспортного машинобудування? Розкрийте сучасні особливості розвитку цих виробництв в Україні.

Практична робота №7
ХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Визначте основні райони видобутку хімічної сировини в Україні і хімічну продукцію, що з них виробляють. Дані занесіть до таблиці 1.

Таблиця 1

Центри видобутку хімічної сировини в Україні

<i>Сировина</i>	<i>Родовище, басейн</i>	<i>Центр виробництва</i>	<i>Продукція</i>
Кам'яне вугілля			Барвники, деякі медичні препарати
Кам'яна сіль			
Калійна сіль			
Сірка			
Вапняк			

Завдання 2.

Використовуючи літературні джерела, визначте ступінь впливу різних чинників (сировинних, трудових, споживчих, паливно-енергетичних) на розміщення галузей хімічної промисловості в Україні. Заповніть таблицю 2. Зробіть письмово висновок.

Таблиця 2

Вплив чинників на розміщення галузей хімічної промисловості

<i>Галузь</i>	<i>Ресурс</i>			<i>Район споживання</i>
	<i>сировинний</i>	<i>паливно-енергетичний</i>	<i>трудовий</i>	
Гірничо-хімічна				
Азотних добрив				
Калійних добрив				
Хімічних волокон				
Шинна				

Умовні позначення: +++ – вирішальний вплив, ++ – помітний вплив, + – слабкий вплив, 0 – відсутність впливу.

Завдання 3.

Визначте галузі спеціалізації вузлів хімічної промисловості України і заповніть таблицю 3. До яких регіонів країни приурочені найбільші вузли хімічної промисловості? Чим це пояснюється?

Таблиця 3

Характеристика вузлів хімічної промисловості

<i>Вузли хімічної промисловості</i>	<i>Поселення, що входять до складу вузла</i>	<i>Галузі спеціалізації, головні центри</i>
Дрогобицько-Роздольнянський	Дрогобич, Борислав, Стебник, Новий Роздол	
Калусько-Долинський	Калуш, Долина	

Лисичансько-Рубіжанський	Лисичанськ, Рубіжне, Северодонецьк	
Слов'янсько-Артемівський	Слов'янськ, Артемівськ, Соледар	
Горлівський	Горлівка, Дзержинськ	
Маріупольський	Маріуполь	
Присивашський	Армянськ, Красноперекопськ	

Завдання 4.

Складіть карту "Галузі основної хімії України". На ній умовними значками покажіть центри виробництва коксу, соди, кислоти та різних видів мінеральних добрив, центри видобутку хімічної сировини (родовища).

Виробництво мінеральних добрив: азотних (Дніпродзержинськ, Рівне, Черкаси), *фосфорних* (Суми, Одеса, Вінниця), *калійних* (Калуш, Стебник).

Виробництво сірчаної кислоти: Суми, Вінниця, Одеса, Дніпродзержинськ.

Виробництво соди: Красноперекопськ, Калуш.

Виробництво коксу: Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Запоріжжя.

Родовища сірки: Роздільське, Немірівське, Язівське (Львівська область).

Родовища кам'яної солі: Солотвинське (Закарпатська), Єфремівське (Харківська).

Родовища фосфоритів: Ізюмське (Харківська).

Родовища графіту: Завалівське (Кіровоградська).

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Встановіть місце хімічної промисловості в структурі промисловості. Висновки запишіть у зошити.

Завдання 2. У робочих зошитах побудуйте та заповніть таблицю «Гірничо-хімічна промисловість України» за планом: 1) назва родовища; 2) місце розташування; 3) рік відкриття та початку експлуатації; 4) загальна характеристика родовища; 5) сучасний рівень використання або перспективи використання.

Питання для контролю знань:

1. Охарактеризуйте особливості розвитку, сучасну структуру та чинники розміщення підприємств хімічного виробництва.

2. Здійсніть характеристику коксохімічного виробництва. Які проблеми у розвитку цього підрозділу хімічної промисловості України є найбільш гострими?

3. У чому полягають особливості розвитку нафтопереробної промисловості України у пострадянський період. Назвіть головні центри нафтохімії, обсяги виробництва та проблеми нафтопереробних підприємств в умовах сьогодення.

Практична робота №8
ЛІСОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

Встановіть структурні ланки лісопромислового комплексу України. За якою головною ознакою всі галузі об'єднуються в комплекс? Складіть схему «Лісопромисловий комплекс України»

Завдання 2.

За різними джерелами географічної інформації складіть таблицю та порівняйте Карпатський та Поліський територіальні лісопромислові райони. Завдання виконайте за планом:

1. Особливості географічного положення та складу території;
2. Оцінка лісових ресурсів та основні лісоутворюючі породи;
3. Історія розвитку галузі;
4. Характеристика провідних підприємств та їх продукції;
5. Експортні можливості;
6. Проблеми розвитку галузі;
7. Перспективи розвитку.

Завдання 3.

На контурну карту нанесіть центри целюлозо-паперової та лісохімічної промисловості України.

Завдання 4.

Використавши дані таблиці 1 охарактеризуйте рівень розвитку виробництва меблів. Назвіть чинники, що впливають на розвиток виробництва меблів. Які, на вашу думку, підприємства (малі, середні, великі) переважають у галузі? Побудуйте колові діаграми структури динаміки змін (за типами виробництва) по вказаним рокам. Зробіть висновки.

Таблиця 1

Виробництво меблів (тис. шт.)

Роки	Меблі для сидіння (переважно з дерев'яним каркасом)	Меблі конторські (офісні) та для підприємств торгівлі	Меблі кухонні	Меблі дерев'яні для умеблювання інтер'єру житлових приміщень
2003	1177	1103	251	1045
2004	1498	1672	349	1237
2005	1819	1520	423	1665
2006	1972	1885	489	1771
2007	2059	2096	707	1940
2008	1999	2095	921	2122
2009	1424	969	659	1321
2010	1516	1487	873	1528
2020				
2021				

2022				
2023				
2024				
2025				

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. За даними Статистичного щорічника України проаналізуйте динаміку виробництва паперу та паперових виробів за розділом «Виробництво паперу та паперових виробів, поліграфічна діяльність».

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте особливості розвитку та структуру виробництва дерев'яних виробів і паперу. Які чинники найбільш суттєво впливають на розміщення підприємств цього виробництва?

2. Схарактеризуйте розвиток деревообробної промисловості України. Назвіть головні центри виробництва пиломатеріалів, фанери та деревостружкових плит.

3. Розкрийте особливості розвитку та розміщення підприємств целюлозно-паперової промисловості України. Які нові тенденції властиві розвитку цього виробництва?

4. Схарактеризуйте розвиток поліграфічної промисловості України. Які чинники гальмують розширення виробничого потенціалу цього виробництва?

5. Чому меблева промисловість набула в Україні значного розвитку? Назвіть головні центри та провідні підприємства-виробники меблів в Україні.

6. Розкрийте структуру виробництва меблів в Україні та головні проблеми її розвитку на сучасному етапі.

Практична робота №9

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЛЕКСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ НАРОДНОГО СПОЖИВАННЯ

Хід роботи

Завдання 1.

Використовуючи літературні джерела, становіть структурні ланки комплексу виробництв промислових товарів народного споживання. Заповніть таблицю 1. Письмово розкрийте основні його відмінності від раніше вивчених міжгалузевих комплексів.

Таблиця 1

Складові частини комплексу виробництва промислових товарів народного споживання

<i>Назва галузі</i>	<i>Чинники розміщення</i>	<i>Основна продукція</i>

Завдання 2.

Заповніть таблицю 2. За даними таблиці встановіть як змінилась частка легкої промисловості у виробництві промислової продукції. Поясніть причини істотного зменшення питомої ваги галузі у промисловості країни. Проаналізуйте таблицю. Використовуючи дані таблиці, побудуйте колові діаграми структури виробництва тканин за різні роки.

Таблиця 2

Виробництво деяких видів продукції легкої промисловості

Вид товарів	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Тканини – усього, млн. м ²						
...у тому числі: бавовняні						
вовняні						
лляні						
з волокон хімічних						
Білизна постільна, млн. шт.						
Килими та вироби килимові, тис. м ²						
Вироби панчішно-шкарпеткові трикотажні машинного чи ручного в'язання, млн. пар						
Одяг верхній трикотажний, млн. шт.						
Трикотаж спідній, млн. шт.						
Пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі типу "парки" чи "аляски" та вироби аналогічні жіночі та дівчачі, тис. шт.						
Костюми чоловічі та хлопчачі, тис. шт.						

Завдання 3.

Детально ознайомтесь з таблицею 3 «Виробництво товарів побутового призначення». Заповніть позиції таблиці. Письмово встановіть загальні тенденції виробництва товарів побутового призначення. Які загальні тенденції можна встановити за даними таблиці? Побудуйте лінійні графіки по 3 видах продукції.

Таблиця 3

Виробництво товарів побутового призначення

Види продукції	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Холодильники-морозильники побутові комбіновані з окремими зовнішніми дверцями, тис. шт.						
Холодильники побутові, тис. шт.						
Машини пральні, тис. шт.						
Вентилятори побутові, тис. шт.						
Пристрої для подрібнення харчових						

продуктів, міксери та соковижималки, тис. шт.						
Електроплитки, котли варочні та полиці камінні для підігрівання їжі побутові, тис. шт.						
Лампи електричні, млн. шт.						
Велосипеди, тис. шт.						
Телевізори, тис. шт.						

Завдання 4.

Підготуйте індивідуальні повідомлення з презентацією по провідних підприємствах комплексу виробництва товарів народного споживання (на вибір студента): АТ «Україна» (м. Житомир), АОЗТ «Черкаський шовковий комбінат», ВАТ «Рівнелон», ЗАТ «ВОЗКО», ЗАТ «Черкаське трикотажне підприємство «Любава», фірма «Украмтекс», ВАТ «Хутрофірма «Тисмениця», ВАТ «Володарка», «Група Норд», «АдідасУкраїна».

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. За літературними джерелами складіть каталог провідних підприємств комплексу виробництва товарів народного споживання за таким зразком:

<i>Назва фірми (підприємства)</i>	<i>Рік заснування</i>	<i>Спеціалізація (галузь)</i>	<i>Обсяг виробництва</i>	<i>Основна продукція</i>

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте структуру виробництва тканин, одягу та взуття. Які підрозділи цього виробництва відіграють у ньому провідну роль?
2. Які причини зумовили деградацію швейних, текстильних, взуттєвих підприємств в Україні у 90-х роках ХХ с.? Чи продовжують діяти ці причини в сучасних умовах?
3. Здійсніть характеристику текстильного виробництва України. Схарактеризуйте причини, які гальмують його розвиток. Назвіть головні центри виробництва тканин в Україні.
4. Здійсніть характеристику трикотажного виробництва України. Назвіть головні центри випуску трикотажних виробів в Україні.
5. Виробництво яких товарів включає шкіряно-галантерейна промисловість? Розкрийте географію провідних центрів виробництва шкіряно-галантерейних товарів.
6. Якими чинниками визначається розміщення підприємств швейної промисловості? Які сучасні особливості функціонування швейного виробництва склалися в Україні?
7. Розкрийте особливості розвитку хутряної промисловості України. Назвіть головні центри розміщення підприємств із виробництва хутряних виробів.
8. Схарактеризуйте особливості розвитку, динаміку та географію взуттєвої промисловості України. Які проблеми гальмують її розвиток? Назвіть провідних виробників взуття в Україні.

Завдання 3.

Заповніть таблицю 2 «Структура експорту-імпорту послуг у 2025 році». За даними таблиці побудуйте колові діаграми послуг та проаналізуйте їх.

Таблиця 2

Структура експорту-імпорту послуг у 2025 році

	Експорт 2025		Імпорт 2025	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Усього				
Послуги з переробки матеріальних ресурсів				
Послуги з переробки товарів з метою реалізації у внутрішній економіці				
Послуги з переробки товарів з метою реалізації за кордоном				
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій				
Транспортні послуги				
послуги морського транспорту				
послуги річкового транспорту				
послуги повітряного транспорту				
послуги залізничного транспорту				
послуги автомобільного транспорту				
послуги трубопровідного транспорту				
інші допоміжні та додаткові транспортні послуги				
Послуги, пов'язані з подорожами				
Послуги з будівництва				
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю				
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності				
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги				
Ділові послуги				
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги				
Державні та урядові послуги				

Завдання 4.

Заповніть таблицю 3. Ознайомтесь з провідними видами економічної діяльності. Куди були направлені прямі іноземні інвестиції? Зробіть письмові висновки та побудуйте діаграму.

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в Україні за видами економічної діяльності у 2025 році

Види економічної діяльності з показником понад 5 %	Капітал на 31.12, млн. дол. США	% у загальному обсязі
Усього		
Промисловість		
Переробна промисловість		
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування		
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів		
Фінансова та страхова діяльність		
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів		
Операції з нерухомим майном		

Завдання 5.

Заповніть таблицю 4 «Прямі іноземні інвестиції в регіони України у 2023, 2024 та 2025 рр. Виявіть структурні зміни. Що, на Вашу думку, було основною причиною таких змін?»

Таблиця 4

Прямі іноземні інвестиції в регіони України (млн. дол. США)

Адміністративна область	2023 р.		2024 р.		2025 р.	
	обсяг	%	обсяг	%	обсяг	%
Україна						
АР Крим						
Вінницька						
Волинська						
Дніпропетровська						
Донецька						
Житомирська						
Закарпатська						
Запорізька						
Івано-Франківська						
Київська						
Кіровоградська						
Луганська						
Львівська						
Миколаївська						
Одеська						
Полтавська						

Рівненська						
Сумська						
Тернопільська						
Харківська						
Херсонська						
Хмельницька						
Черкаська						
Чернівецька						
Чернігівська						

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте карту «Зовнішньоекономічна діяльність України» (с.94) Комплексного атласу України. Визначте особливості товарної структури експорту-імпорту України в 2016 році. Які види товару переважають у експорті та імпорті і чому? З якими країнами ми мали найбільші обсяги торговельних зв'язків? Визначити регіони України, що мали найбільші та найменші обсяги зовнішньоекономічних зв'язків.

Завдання 2. Використовуючи статистичні довідники та Інтернет джерела проаналізуйте вплив міжнародного туризму на розвиток економіки держави. Яка динаміка міжнародних туристських потоків? З чим це пов'язано?

Питання для контролю знань:

1. Поняття про зовнішні зв'язки та їх структуру. Форма зовнішніх економічних зв'язків.
2. Обсяг, структура експорту та імпорту України.
3. Географія зовнішньоекономічної діяльності держави.
4. Вільні економічні зони та єврорегіони України: їх роль в економіці та особливості функціонування.
5. Особливості територіальної організації іноземних інвестицій в нашу державу.
6. Які нові форми економічної співпраці з іншими країнами активно розвиваються в Україні протягом останніх років?
7. Як змінилась географія зовнішньоекономічних зв'язків України за останні 5 років?
8. Перспективні напрямки зовнішньоекономічної діяльності.
9. Політичні зв'язки України та їх структурна зміна за роки незалежності. Зміна векторів співробітництва.
10. Роль міжнародного туризму в економіці держави.
11. Культурні та спортивні зв'язки держави. Роль та значення для іміджу держави. Особливості їх географії.

Практична робота №11
ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1.

На контурній карті позначте межі економічних районів України.

<i>Донецький</i>	Донецька, Луганська області
<i>Придніпровський</i>	Дніпропетровська, Запорізька області
<i>Північно-Східний</i>	Сумська, Полтавська, Харківська області
<i>Столичний</i>	Київська, Житомирська, Чернігівська області
<i>Причорноморський</i>	АР Крим, Одеська, Миколаївська, Херсонська області
<i>Подільський</i>	Вінницька, Хмельницька, Тернопільська області
<i>Карпатський</i>	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області
<i>Центральний</i>	Кіровоградська, Черкаська області
<i>Північно-Західний</i>	Волинська, Рівненська області

Завдання 2.

Здійсніть характеристику за наведеним нижче планом одного з економічних районів України.

Типовий план характеристики СГР та його складових

I. Умови і фактори розвитку

1. Назва та склад (адміністративні області, райони (загальна кількість), сучасні назви (нові назви) населених пунктів відповідно до «Постанов про перейменування комуністичних назв населених пунктів в рамках декомунізації».

2. Площа.

3. Економіко-географічне положення (сусіди 1 порядку, прикордонне положення, приморське розташування, відносно столиці, відстань до столиці).

4. Природні умови (фізико-географічні одиниці, кліматичні показники)

5. Природні ресурси:

а) мінеральні ресурси (паливні, рудні, нерудні, з характеристикою басейнів та окремих родовищ);

б) ґрунтові ресурси (вказати структуру);

в) водні (найбільші річки, водосховища, озера, кількість ставків);

г) рослинні (площа лісів, віковий склад, основні породи, геоботанічне районування);

д) рекреаційні (природно-заповідний фонд, мінеральні води, історико-культурні об'єкти, пляжі, грязе-лікувальні об'єкти, курорти)

II. Населення і трудові ресурси

1. Загальна чисельність та розподіл по адміністративним одиницям (щільність, зони розселення).

2. Вікова та статева структура.

3. Національний та етнічний склад.

4. Релігійна структура.
5. Рівень урбанізації.
6. Характеристика міського розселення (загальна кількість міст, міста обласного підпорядкування, агломерації)
7. Характеристика сільського розселення (кількість сільських населених пунктів, тип розташування, середня людність).
8. Трудові ресурси (загальна кількість, структура зайнятості, рівень безробіття, ринок праці)

III. Промисловість

1. Історико-географічні фактори розвитку.
2. Функціонально-галузева структура господарства:
 - а) рівень розвитку продуктивних сил;
 - б) галузева структура та спеціалізація (характеристика за традиційною схемою або за провідними галузями);
 - в) територіальна організація (ступінь концентрації, промислові центри, вузли, райони);
 - г) характеристика провідних підприємств району.

IV. Агропромисловий комплекс

1. Загальна характеристика (площа с.г угідь, валові збори за 3-5 попередніх років та в порівнянні з 1990 роком, виробництво продукції тваринництва аналогічно, форми власності).
2. Рівень розвитку сільського господарства.
 - а) характеристика рослинництва (за рівнем розвитку галузей);
 - б) характеристика тваринництва;
 - в) спеціалізовані АПК.
3. Переробна промисловість (харчова та легка).
4. Характеристика найбільших агропромислових корпорацій.
5. Проблеми та перспективи розвитку.

V. Транспорт та зовнішньоекономічні зв'язки

1. Загальна характеристика транспортної системи рівень розвитку, структура вантажних та пасажирських перевезень).
2. Характеристика окремих видів транспорту (частка у вантажо- та пасажирообороті, головні магістралі, найбільші транспортні вузли)
3. Проблеми та перспективи розвитку транспортної системи.
4. Зовнішньоекономічні зв'язки (загальні обсяги зовнішньоторговельної діяльності, інвестиції, інші види зв'язків).
5. Загальні проблеми та перспектива розвитку СГР та його складових.

Завдання 3.

Використовуючи матеріали навчальних посібників, здійсніть стислу характеристику галузей спеціалізації Донецького та Північно-Східного економічних районів України. Заповніть таблицю 1.

Таблиця 1

**Характеристика галузей спеціалізації Донецького та
Північно-Східного економічних районів**

<i>Райони, галузі спеціалізації</i>	<i>Передумови розвитку (сировина, споживач, інші чинники)</i>	<i>Головні підгалузі (за наявності поділу)</i>	<i>Найбільші промислові центри (електростанції) та вузли</i>

Завдання 4.

Укладіть економіко-географічну характеристику найбільших промислових вузлів Придніпровського та Столичного економічних районів: Дніпропетровсько-Дніпродзержинського, Криворізького, Запорізького, Київського, Житомирського, Білоцерківського. Заповніть таблицю 2.

Таблиця 2

**Економіко-географічна характеристика найбільших
промислових вузлів Придніпровського та Столичного
економічних районів**

<i>Назва вузла</i>	<i>Склад поселень, що входять до складу вузла</i>	<i>Кількість жителів, тис. осіб</i>	<i>Особливості ЕГП</i>	<i>Галузі спеціалізації промислового вузла і фактори, що обумовили даний напрямок господарського розвитку</i>

Завдання 5.

Здійсніть порівняльну характеристику мінерально-сировинної бази та населення Подільського і Центрального економічних районів. Заповніть таблицю 3.

Таблиця 3

Порівняльна характеристика мінерально-сировинної бази та населення Подільського і Центрального економічних районів

	<i>Подільський</i>	<i>Центральний</i>
<i>Мінеральні ресурси (види, родовища, запаси тощо)</i>		
Паливні		
Рудні		
Нерудні		
<i>Населення</i>		
Демографічна ситуація		
Етнічний склад		
Розміщення населення		
Особливості розселення (урбанізація, сільське розселення тощо)		

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. На контурну карту нанесіть схеми економічної та суспільно-географічної регіоналізації України (за О. І. Шаблієм, М. Д. Пістуном та Ф. Д. Заставним).

Завдання 2. Укладіть картосхему “Туристично-рекреаційний комплекс Причорноморського та Карпатського економічних районів”. На картосхемі покажіть джерела мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей, найбільші туристичні та курортні центри.

Завдання 3. Використовуючи матеріали навчальних посібників, атласів здійсніть порівняльну характеристику Подільського, Центрального та Північно-Західного економічних районів. Результати занесіть до таблиці 4.

Таблиця 4

Порівняльна характеристика економічних районів

	<i>Подільський</i>	<i>Центральний</i>	<i>Північно-Західний</i>
Площа району, адміністративні одиниці, що входять до його складу			
Особливості ЕГП			
Мінерально-сировинна база			
Кількість населення			
Загальна характеристика економіки, місце в Україні за основними показниками соціально-економічного розвитку			
Провідні галузі промисловості, головні центри			
Спеціалізація сільського господарства			
Рекреаційне господарство			
Найбільш гострі проблеми			

Питання для контролю знань:

1. Що покладено в основу економічного районування України?
2. Особливості функціонування та перспективи розвитку суспільно-географічного районування
3. Чи можна виділити провідний фактор формування економічних районів на сучасному етапі?
4. Які галузі спеціалізації економічних районів України?
5. Роль та значення територіально-виробничих комплексів при виділенні економічних районів.
6. Ознаки району. Суспільно-географічне районування України.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №12
СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Хід роботи

Завдання 1. Які фактори, на Ваш погляд, зумовили скорочення чисельності міського та сільського населення України? Виділіть чинники, що впливають на зміни чисельності населення України.

Завдання 2. Визначте позитивні та негативні сторони міграції громадян України у воєнний час. Дані занесіть до таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості міграції населення

<i>Позитивні сторони</i>	<i>Негативні сторони</i>

Завдання 3. Використовуючи Internet-ресурси Держкомстату України, складіть таблицю та опишіть динаміку густоти населення всіх адміністративно-територіальних одиниць України за останні 5 років. Виділіть регіони, де найбільше/найменше скоротилася густота населення. Вкажіть причини, якими це викликано.

Завдання 4. Використовуючи атласи та Internet-ресурси, складіть рейтингову таблицю регіонів України за рівнем урбанізації. Проаналізуйте характер розселення міського та сільського населення України.

Завдання 5. Використовуючи статистичні дані, літературні та картографічні джерела інформації, на контурній карті у спосіб фону позначте області України з найбільшою концентрацією представників поширених тут національних меншин: росіян, євреїв, білорусів, молдован, поляків, угорців, румунів, греків.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему «Ринок праці території власного проживання». Реферат повинен містити загальну характеристику ринку праці своєї області, регіональні відмінності в рівні економічної активності населення, зайнятості, обґрунтування шляхів зниження безробіття по кожному району. Реферат повинен включати картографічний матеріал.

Завдання 2. Нанесіть на контурну карту території розселення найбільших етнічних груп в Україні. Порівняйте особливості проживання, побуту, традицій найбільших етнічних груп в Україні. Розробіть презентацію.

Питання для контролю знань:

1. Які особливості природного руху населення та як він змінився за роки незалежності?
2. У чому полягає відмінність міграційних процесів у перші роки незалежності та на сучасному етапі?
3. Які шляхи поліпшення демографічної ситуації в країні існують у наш час?

Система оцінювання результатів навчання:

I рівень – низький. Самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому недостатньо аналізує підходи у вивченні сучасних економічних та суспільно-географічних процесів України. Виконання творчих завдань, систематизація та класифікація знань щодо оцінки стану сучасних економічних та суспільно-географічних процесів України викликає труднощі.

II рівень – середній. Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; вміє застосовувати теоретичні положення при аналізі підходів стосовно структури сучасних економічних та суспільно-географічних процесів України. Здійснює власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад).

III рівень – достатній. Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; добре орієнтується в сучасних економічних та суспільно-географічних процесах України; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки, аналізуючи підходи стосовно оцінки економіко-географічних процесів України. Вміє систематизувати та класифікувати знання.

IV рівень – високий. Глибоко і міцно засвоїв навчальний матеріал; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Вільно орієнтується в сучасних економічних та суспільно-географічних процесах України. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. Виконує творчі завдання. Володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D		
60 – 67	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

1. Заставний Ф.Д. Географія України / Ф.Д. Заставний. Л., 1994.
2. Паламарчук М.М., Економічна і соціальна географія України з основами теорії / М.М. Паламарчук, О.М. Паламарчук. К., 1998.
3. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / за ред. О.І. Шаблій. Львів: Світ, 2000.
4. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. Одеса: Астропринт, 2000.
5. Леонтєва Г. Г. Економічна і соціальна географія. Україна. Робочий зошит. Суми: Вид-во «Університетська книга», 2001.
6. Жук М.В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України: Підручник / М.В. Жук, В.П. Круль. К.: Кондор, 2004.
7. Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України / За ред. А.Г. Чернюк: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
8. Регіональна економіка: навчальний посібник / За ред. Я.Б. Олійника. К.: КНТ, 2007.
9. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заєць, Ю.І. Пітюренко. К.: КНЕУ, 2008.
10. Дітчук І.А. Географія України. Економічна та соціальна географія України. Навчальний посібник / І.А. Дітчук, О.В. Заставецька. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008.
11. Регіональна економіка: підручник / за ред. Є. П. Качана. Тернопіль : ТНЕУ, 2008.
12. Семенов В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Семенов. Київ, МП «Леся», 2008.
13. Мезенцева Н. І., Мезенцев К. В. Економічна і соціальна географія України: навчально-методичний посібник. К. : ВПЦ «Київський університет», 2010.
14. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навчальний посібник / М.Д. Пістун, А.А. Мельничук. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010.
15. Іщук С.І. Географія промислових комплексів: Підручник / С.І. Іщук, О.В. Гладкий. К.: Знання, 2011.
16. Регіональна економіка: Підручник / В. В. Журавель, О. В. Поспелов, Г. П. Рекун, В. Б. Родченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х. : ХНАМГ, 2011.
17. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: практикум: навч.-метод. посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012.
18. Білецький М. І. Ванда І. В., Котик Л. І. Соціальна географія: навч.-метод. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013.
19. Іщук С.І. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: підручник / С.І. Іщук, О.В. Гладкий; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2013.

20.Немець Л. М., Сільченко Ю. Ю., Вірченко П. А. Економічна і соціальна географія України. Навчальний посібник. Харків, 2014.

21.Корнус О. Г., Корнус А. О. Економічна і соціальна географія України: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Частина 1 / укладачі О. Г. Корнус, А. О. Корнус. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019.

22.Кирилюк Л. М., Атаман Л. В. Економічна і соціальна географія України (методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт). Вінниця, 2019.

23.Кононенко О. Ю. Економічна географія: навчально-методичний посібник. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2022.

24.Пархоменко О. Г., Шука Г. П., Ковальська Л. В. Сучасні соціально-економічні аспекти явища overtourism в Україні та світі // Економіка харчової промисловості. 2025. Т.17. Вип. 2. С. 81–87. doi 10.15673/ie.v17i2

25.Проява М. А., Пархоменко О. Г. Особливості розвитку паливної промисловості України. *Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання*. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 листопада 2025 р., м. Чернігів). Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. С. 61–62.

Питання підсумкового контролю

1. Предмет економічної і соціальної географії. Етапи становлення і розвитку. Видатні українські економіко-географи.

2. Оцінка суспільно-географічного положення України. Макро-, мезо, і мікроположення України. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами.

3. Економіко-географічна оцінка природних ресурсів. Рівень забезпеченості України різними видами ресурсів.

4. Інтегральний природно-ресурсний потенціал України та його територіальні відмінності.

5. Сучасні тенденції демографічних процесів в Україні та їх територіальні відмінності.

6. Міграція населення України. Види та причини. Основні напрями міграції населення в різні історичні періоди. Українська діаспора.

7. Національний та етнічний склад населення. Загальні та регіональні особливості етнічного складу.

8. Етнографічні групи українців, їх розселення. Некорінні народи. Повернення депортованих народів.

9. Територіальні відмінності і чинники розміщення населення.

10. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Міське розселення. Типи міських поселень. Проблеми розвитку міст.

11. Сільське розселення та його регіональні відмінності. Демографічні проблеми сільського розселення України. Шляхи їх вирішення.

12. Трудові ресурси. Структура зайнятості населення, її регіональні відмінності. Безробіття і його географічні аспекти. Формування ринку праці в Україні.

13. Особливості розвитку національного господарського комплексу. Виробничий потенціал. Місце України в світовому господарстві та системі європейських і світових інтеграційних зв'язків.

14. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузі спеціалізації і основні міжгалузеві комплекси. Динаміка структурних змін у промисловості держави. Пріоритетні галузі.

15. Значення паливно-енергетичного комплексу, його структура. Тенденції розвитку. Особливості паливно-енергетичного балансу.

16. Вугільна промисловість. Райони видобутку і використання вугілля. Проблеми подальшого розвитку галузі.

17. Економіко-географічна характеристика Донецького вугільного басейну.

18. Нафтова промисловість. Ресурси нафти. Райони видобутку. Найважливіші родовища. Проблеми і перспективи розвитку.

19. Нафтопереробна промисловість. Проблеми розвитку галузі.

20. Забезпеченість України природним горючим газом. Райони газовидобутку. Найважливіші родовища. Проблеми і перспективи розвитку.

21. Електроенергетика, її структура. Особливості електробалансу України.

22. Географія ТЕС. Принципи розміщення. Проблеми теплоенергетики.

23. Місце ГЕС в структурі виробництва електроенергії, географія. Проблеми і перспективи розвитку.

24. Атомна енергетика України. Географія галузі. Проблеми і перспективи розвитку.

25. Альтернативні джерела електроенергії. Стан і перспективи їх використання в Україні.

26. Умови і чинники розвитку чорної металургії. Оцінка сировинної бази.

27. Склад і значення металургійного комплексу. Місце в структурі промисловості України. Виробництво найважливіших видів продукції.

28. Географія чорної металургії. Металургійні комбінати повного циклу. Коксохімія. Виробництво електроферосплавів, труб, метизів, вогнетривів.

29. Райони чорної металургії. Найважливіші вузли та центри. Проблеми розвитку чорної металургії.

30. Сировинна база кольорової промисловості. Географія галузей.

31. Пріоритетна роль машинобудування в господарському комплексі України та його місце в структурі промисловості.

Структура машинобудівного комплексу. Принципи розміщення основних галузей.

32. Важке і енергетичне машинобудування, приладобудування, електротехнічна промисловість. Особливості розміщення, спеціалізація і кооперування.

33. Транспортне машинобудування. Чинники розвитку. Принципи розміщення підприємств. Географія галузей. Проблеми та перспективи розвитку.

34. Літако- та ракетобудування. Чинники розвитку. Принципи і географія розміщення підприємств. Перспективи розвитку.

35. Районоутворююча роль машинобудування. Машинобудівні райони, вузли. Формування нових центрів. Проблеми перспективного розвитку і територіальної організації машинобудівного комплексу.

36. Значення, структура, особливості функціонування і розвитку хімічної промисловості.

37. Гірничо-хімічна промисловість: географія. Проблеми розвитку.

38. Географія галузей основної хімії.

39. Географія виробництва і переробки полімерних матеріалів. Малотонажні галузі хімічної промисловості.

40. Територіальна структура хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

41. Економіко-географічна характеристика лісових ресурсів України. Галузева структура лісопромислового комплексу.

42. Лісозаготівельна та деревообробна промисловість України.

43. Географія целюлозно-паперової промисловості: проблеми та перспективи розвитку. Лісохімічна і гідролізна промисловість.

44. Значення і структура індустріально-будівельного комплексу. Чинники розвитку. Сучасний рівень розвитку.

45. Виробництво стінових матеріалів. Географія цементної промисловості. Промисловість нерудних будівельних матеріалів. Проблеми та перспективи розвитку.

46. Структура соціального комплексу. Чинники розвитку і розміщення.

47. Легка промисловість, структура, принципи розміщення і географія галузей. Шляхи виходу із кризи.

48. Роль АПК в господарському комплексі України. Структура комплексу. Сучасний рівень розвитку АПК України.

49. Земельний фонд України. Територіальні відмінності у розподілі сільськогосподарських угідь. Структура посівних площ.

50. Формування спеціалізованих агропромислових територіальних систем. Продовольчі та непродовольчі агропромислові комплекси.

51. Рослинництво як основна галузь сільського господарства. Сучасні структурні зрушення у галузі. Проблеми та перспективи розвитку.

52. Економіко-географічна характеристика зернопродуктового комплексу.

53. Географія вирощування технічних культур та їх роль у формуванні та розвитку рослинницько-продуктових комплексів.

54. Економіко-географічна характеристика буряко-цукрового комплексу. Географія. Основні центри виробництва цукру.

55. Економіко-географічна характеристика олійно-продуктового комплексу. Географія. Перспективи та проблеми розвитку.

56. Економіко-географічна характеристика плодоовочевого та виноградно-виноробного комплексів.

57. Тваринництво. Сучасні структурні зрушення у галузі. Проблеми та перспективи розвитку.

58. Чинники розміщення тваринництва. Територіальні відмінності у спеціалізації тваринництва.

59. Економіко-географічна характеристика м'ясопродуктового комплексу.

60. Економіко-географічна характеристика молокопродуктового комплексу.

61. Зональні агропромислові комплекси. Поліський АПК.

62. Зональні агропромислові комплекси. Лісостеповий АПК.

63. Зональні агропромислові комплекси. Степовий АПК.

64. Приміські АПК. Чинники формування, провідні галузі, географія.

65. Значення транспорту. Показники роботи. Структура вантажо- та пасажирообороту, обсяг перевезених вантажів та їх динаміка.

66. Транспортна система України в контексті європейської інтеграції. Міжнародні транспортні коридори, їх значення та перспективи використання.

67. Економіко-географічна характеристика залізничного транспорту. Основні транспортні магістралі та вузли. Проблеми та перспективи розвитку.

68. Економіко-географічна характеристика автомобільного транспорту. Головні автомагістралі. Проблеми та перспективи розвитку.

69. Трубопровідний транспорт: загальна характеристика. Основні нафто та газопроводи. Перспективи та проблеми модернізації.

70. Економіко-географічна характеристика повітряного транспорту. Особливості внутрішніх та зовнішніх перевезень. Перспективи розвитку.

71. Умови і чинники функціонування і розвитку рекреаційного комплексу України. Туризм як провідна галузь комплексу.

72. Рекреаційні ресурси: класифікації, загальна характеристика основних видів.

73. Суспільно-географічна характеристика Карпатського рекреаційного регіону.

74. Суспільно-географічна характеристика Кримського рекреаційного регіону.

75. Значення, види та форми зовнішніх зв'язків України.

ДОДАТКИ

Додаток А

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТІВ

У процесі самостійної роботи студенти виконують не лише стандартні, а й творчі індивідуальні завдання за власним вибором. Індивідуальна творча робота студента оформляється, як правило, у вигляді реферату з певної наукової проблеми, що повинен містити систематизоване викладення сутності проблеми, фактичний матеріал, обґрунтовані висновки, список використаних джерел. Від студентів вимагається ретельна робота з різноманітними джерелами інформації, збір необхідних даних, їх аналіз та систематизація. Студенти здобувають і вдосконалюють вміння та навички творчої, науково-дослідницької праці, привчаються до належного оформлення результатів дослідження. Підготовлені реферати відкрито захищаються перед студентською аудиторією. На основі кращих рефератів можуть бути підготовлені доповіді на студентську науково-практичну конференцію. При написанні рефератів використовуються матеріали з підручників та навчальних посібників і різноманітних джерел соціально-економічної інформації: енциклопедій, довідників, статистичних збірників, наукових монографій та статей, атласів, науково-популярної літератури тощо. Доцільним є також використання ресурсу Internet.

Вимоги до реферату:

1) *загальний обсяг реферату* повинен бути у межах до 10-12 сторінок, на аркушах формату А4 шрифтом 14 (Times New Roman) через півтора інтервали, вирівнювання тексту по ширині сторінки;

2) *за структурою реферат повинен містити такі складові:* титульний аркуш, зміст, короткий вступ, основну частину, висновки і список використаних джерел;

3) *вимоги до оформлення титульного аркуша:* згори – назва навчального закладу і профільної кафедри; нижче – тип роботи (реферат), назва навчальної дисципліни, назва реферату; ще нижче, праворуч, – прізвище автора та номер групи, в якій навчається студент; науковий ступінь, звання та прізвище керівника; унизу сторінки – назва міста, в якому знаходиться навчальний заклад і рік написання реферату;

4) *у вступі* необхідно стисло обґрунтувати актуальність вибору теми індивідуальної творчої роботи, визначити мету та завдання роботи, здійснити стислу характеристику джерел, використаних при написанні реферату;

5) *в основній частині* роботи мають бути чітко та логічно послідовно викладені основні аспекти досліджуваної проблеми, наведені наукові факти; думки різних авторів повинні бути забезпечені посиланнями, а цитати – посторінковими виносками; у тексті реферату не повинно бути граматичних помилок і виправлень;

6) *висновки* повинні містити викладені у стислій формі основні власні узагальнення наукового змісту роботи, результати авторського аналізу наукової інформації, міркування щодо проблем і перспектив розвитку тих чи інших явищ та процесів;

7) *список використаних джерел* має складатися з не менше, ніж 10 назв, оформлених у відповідності з існуючими вимогами; при використанні інформації із мережі Internet необхідний повний опис джерела.